

Abiturientų santykio su lietuvių liaudies dainomis kaita

ĮVADAS

Šiame darbe pasirinktos lietuvių liaudies dainos kaip vienas iš etninę kultūrą reprezentuojančių rodiklių, seniausių ir gausiausių tautosakos rūšių, atspindinčių savito dainavimo tradicijos tęstinumą ir jos kaitą. Neveltui 2003 m. UNESCO komisija Lietuvos bei kaimyninių šalių Estijos ir Latvijos nacionalines dainų ir šokių švenčių tradicijas paskelbė pasaulio žodinio ir nematerialaus paveldo šedevru (Lietuvos nacionalinis kultūros centras, 2024). LR Kultūros ministerijos teikimu 2024-uosius Vyriausybė patvirtino Dainų šventės metais, minint šios šventės, esančios UNESCO Reprezentatyviajame žmonijos nematerialaus kultūros paveldo sąrašė, tradicijos 100-metį (Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija, 2023).

Folklorinėje tradicijoje liaudies dainos apima kolektyvinę žodinę kūrybą, kurią lydi vietinė kalba, papročiai, stiprus bendruomeniškumo jausmas, kultūrinių bei moralinių vertybių puoselėjimas. Dėl pastarųjų ilgainiui susiformavo kanoninė liaudies dainos misija – atspindėti tautos dvasią, deramai reprezentuoti tautinį tapatumą (Sadauskienė, 2021, p. 15; 42).

Kaip pastebi V. Ivanauskaitė (2006), „tradicinės bendruomenės žmogus, gyvenęs ir savo aplinką kūręs pagal tapatumo estetikos normas, pirmiausia tapatinosi <...> su pačia tradicija, kuri savo ruožtu reguliavo viso kolektyvo gyvenimą ir komunikacijas“ (p. 146). Tačiau šiuolaikinis akademinis tradicijos diskursas teigia, kad tradicija – tai nėra kultūrinė duotybė, o kultūrinis konstruktas (Hobsbawm, Ranger, 1983), kuris sugalvotas tam tikru laikotarpiu tam tikromis aplinkybėmis, ir gali kisti. Tradicija simboliškai iš naujo kuriama besitęsiančioje dabartyje (Handler, Linnekin, 1984). Dabartį su praeitimi paprastai sieja tik nostalgiškas istorinio tęstinumo jausmas su praeities kartomis (Frykman-Löfgren 1987, p. 33-35). Jų pasaulis paprastai idealizuojamas kaip neįmantrus, paprastas „kontrapasaulis“ (Bausinger, 1990, 145), prieštaraujantis chaotiškai dabarčiai. Kyla klausimas, kokiam tradicijos suvokimui atstovauja lietuvių liaudies daina šiandien? Ar vis dar tebeveikia tos pačios ypatingos, romantizuotos liaudies dainos galios, kaip telkti, vienyti tautą, puoselėti jos patriotizmą, kai dėl skaitmenizacijos, naujųjų

medijų įtakos, sparčiai didėjančių dirbtinio intelekto panaudojimo ir pritaikymo galimybių visuomenėje vyrauja tendencija vertinti naujumą ir technologijas?

Šioms naujovėms ypač imli jaunoji karta. Įdomu, koks tradicijų ir inovacijų santykis yra liaudies dainose šiuolaikinio jaunimo požiūriu. Šiame darbe nuostatų etninės kultūros atžvilgiu analizei naudoti reprezentatyvaus Lietuvos abiturientų 2024 m. tyrimo duomenys, kurie lyginami su 2002 ir 2016 m. atliktų analogiškų tyrimų rezultatais.

Tyrimo tikslas – lyginant 2024 m. laidos Lietuvos mokyklų abiturientų nuostatas etninės kultūros atžvilgiu su 2002 ir 2016 m. išsakytu atitinkamu abiturientų požiūriu į tradicinę kultūrą, nustatyti abiturientų santykio su lietuvių liaudies dainomis kaitą.

Tyrimo uždaviniai. Ieškant kaitos tendencijų bus siekiama išnagrinėti abiturientų etnokultūrinę aplinką bei etninės kultūros raiškos būdus mokykloje, taip pat išanalizuoti abiturientų tautinės savivokos pobūdį bei etnokultūrinius poreikius ir nuostatų etninės kultūros atžvilgiu pokyčius.

Tyrimo objektas – jaunimo amžiaus grupė ir jos nuostatos pasirinkti neatsitiktinai. Liaudies dainos niekada nebuvo ir nėra vienodai aktualios tarp visų žmonių amžiaus grupių. Kaip pastebi V. Žilinskaitė (2003), jaunimo amžiaus tarpsnyje vertybinės nuostatos paprastai formuojasi veikiamos ne jų tiesioginės, o jų tėvų ar kitų jiems svarbių žmonių (pvz., bendraamžių, mokytojų ir kt.) patirties (p. 49), kuri nebūtinai garantuos sąmoningą abituriento požiūrį į etninę kultūrą, ar jos elementus kaip gyvosios tradicijos raiškos formas ir jų sėkmingą perėmimą. Baigiamieji mokyklos metai yra ateities gyvenimo slenkstis, kada taip pat dar vyksta individo vertybių sistemos konstruktas.

Analizuojant abituriento santykio su liaudies dainomis kaitą darbe bus remiamasi W. Kansteinerio socialinės atminties – praeities socialinės raiškos dabartyje – teorija (Kansteiner, 2002, 191-195, cit. iš Šutinienė, 2009, p. 42). Pagal ją „lietuvių liaudies dainų funkcionavimą šiuolaikinėje visuomenėje galima apibūdinti kaip trijų sluoksnių (veikėjų) sąveiką: pirmasis veikėjas – tai kultūrinė ir intelektualinė praeities interpretavimo tradicija, antrasis – kūrėjai ir interpretatoriai, kurie šias tradicijas selektyviai rekonstruoja, trečiąjį sudaro „vartotojai“, kurie priima, interpretuoja arba ignoruoja antrojo sluoksnio veikėjų teikiamas interpretacijas“ (Kansteiner, 2002; 191-195, cit. iš Šutinienė, 2009, p. 42). Šiame darbe nagrinėjamas „vartotojų“

lygmuo: analizuojamas abiturientų interpretacijos ir nuostatos liaudies dainų atžvilgiu skaitmeniniame amžiuje.

Tyrimo metodika. Abiturientų santykio su lietuvių liaudies dainomis kaitai ištirti buvo atliktas longitudinalinis tyrimas. Pastarasis yra „vienas iš galimų būdų gauti informaciją laike apie kurio nors proceso vyksmą. Tiriant bet kuriuos socialinius procesus siekiama suprasti ir perteikti pastarųjų dinamiką, sumodeliuoti tiriamą procesą, įvertinti pokyčių intensyvumą bei kryptį, pažinti jų vidinę dinamiką. <...> Paprastai longitudinalinio tyrimo metu tiriami periodiškai tie patys tyrimo dalyviai, dažniausiai analizuojami žmonių kartos, arba kohortos, socialinės struktūros pokyčiai įvairiais laikotarpiais” (Taljūnaitė, 2008, p. 75). Šiame darbe pateikiami 2024 m. spalio – lapkričio mėn. atliktos anketinės apklausos metodu duomenų rezultatai. Iš viso apklausti 474 Lietuvos mokyklų abiturientai¹ (iš jų 191 vyr., 283 mot.), kurių amžiaus vidurkis – 18,8 metai. Kaip minėjome anksčiau, šis tyrimas yra palyginamasis, tęstinis su siekiu patikrinti 2002 m. ir 2016 m. atliktų abiturientų vertybinių nuostatų etnokultūros atžvilgiu tyrimų duomenų rezultatus. Skirtingai nei ankstesni tyrimai, šio tyrimo laukas sufokusuotas į abiturientų nuostatas liaudies dainų atžvilgiu. Atranka atstovauja tikslią – paskutinės klasės gimnazistų – abiturientų (iš aktyviai dalyvaujančių etnokultūrinio ugdymo veiklose (formalioju ir neformalioju būdu), tiek iš nepatyrusių kryptingo etnokultūrinio ugdymo) grupę.

2024 m. tyrime dalyvavusių mokyklų atranka buvo vykdoma dviem etapais. Pirmajame etape mokyklų sąrašas buvo suskirstyta administraciniais Lietuvos regionais. Po to pagal regionų dydį ir abiturientų skaičių buvo pasirinkta didžiųjų miestų, miesto ar kaimo mokykla. Lyginimui atlikti buvo pasirinktos jau 2002 m. ir 2016 m. panašaus tipo tyrimuose dalyvavusios mokyklos, o kai kurioms atsisakius kaip kontrolinė grupė buvo atsitiktinai pasirinkta atitinkamo tipo mokykla iš trūkstamos apskrities².

---

¹ Tiriamųjų imčiai nustatyti buvo pasirinkta 20379 generalinė aibė. Remiantis LAMA BPO statistika, bendrojo ugdymo mokyklose 2024 m. įteikti 20 379 brandos atestatai (LAMA PBO, 2024, p. 4). Pagal Paniotto formulę (Kardelis, 2016, 151; 157), siekiant, kad abiturientų apklausa būtų reprezentatyvi ir patikima su 5 proc. paklaida, tyrime turi būti apklausta 392 abiturientai ($n=1/(0,0025+ 1/20379)$).

² 2024 m. naujai į tyrimą įtraukta 8 Lietuvos gimnazijos: Druskininkų „Ryto“ gimnazija, Utenos Dauniškio gimnazija, Biržų „Saulės“ gimnazija, Telšių „Žemaitės“ gimnazija, Jurbarko Antano Giedraičio-Giedriaus gimnazija, Vilkaviškio „Aušros“ gimnazija, Kauno „Varpo“ gimnazija, Marijampolės Rygiškių Jono gimnazija.

Atsižvelgiant į tai, 2024 m. buvo atrinktas ir apklausta 21 Lietuvos lietuvių kalba dėstomų gimnazijų abiturientas:

1. Druskininkų „Ryto“ gimnazija
2. Utenos Dauniškio gimnazija
3. Biržų „Saulės“ gimnazija
4. Telšių „Žemaitės“ gimnazija
5. Jurbarko Antano Giedraičio-Giedriaus gimnazija
6. Vilkaviškio „Aušros“ gimnazija
7. Kauno „Varpo“ gimnazija
8. Marijampolės Rygiškių Jono gimnazija
9. Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija
10. Vilniaus „Senvagės“ gimnazija
11. Vilniaus Vyčio gimnazija (buvusi Salomėjos Nėries gimnazija)
12. Kelmės Jono Graičiūno gimnazija
13. Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazija
14. Panevėžio Vytauto Žemkalnio gimnazija
15. Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazija
16. Kupiškio Lauryno Stuokos Gucevičiaus gimnazija
17. Merkinės „Merkio“ gimnazija (Vincio Krėvės skyrius)
18. Kauno Palemono gimnazija
19. Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazija
20. Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazija
21. Šiaulių „Saulėtekio“ gimnazija.

2024 m. apklausos duomenys lyginami su 2016 m. apklaustomis 14 Lietuvos mokyklų³ ir 2002 m. – 16⁴.

2024 m. abiturientų tyrimas buvo atliekamas internetu pildant šio darbo autorės sudarytą mišraus tipo klausimyną, patalpintą internetinėje www.manoapklausa.lt platformoje. Atliekant apklausą buvo laikomasi visų tokiems tyrimams keliamų etikos reikalavimų principų: geranoriškumo, teisingumo ir nusiteikimo nekenkti tiriamam asmeniui; taip pat buvo išsaugomas tyrime dalyvaujančio asmens konfidencialumas ir anonimiškumas. Tiriamojo vardo, pavardės, adreso nebuvo klausama. Rizikos bei žalos tiriamieji nepatyrė arba ji buvo pateisinamai minimali, t. y. tiriamųjų apklausa galėjo sukelti tik mažus nepatogumus, susijusius su sugaištu laiku. Gauti tyrimo rezultatai buvo apdoroti matematinės-statistinės duomenų analizės metodu. Tyrimas atliktas Etninės kultūros globos tarybos užsakymu.

Prieš leidžiantis į empirinio tyrimo gautus rezultatus svarbu pažymėti, jog, remiantis ankstesnių tyrimų duomenimis, etninės kultūros sklaida Lietuvos vidurinėje švietimo grandyje yra nepakankama (Krukauskienė, Trinkūnienė, 2013; Trinkūnienė, 2018, Bylaitė-Žakaitienė 2017, Bylaitė-Žakaitienė, Kulakauskienė, 2018, Bylaitė-Žakaitienė, Čėsniene R., Valiukevičienė, A., 2018

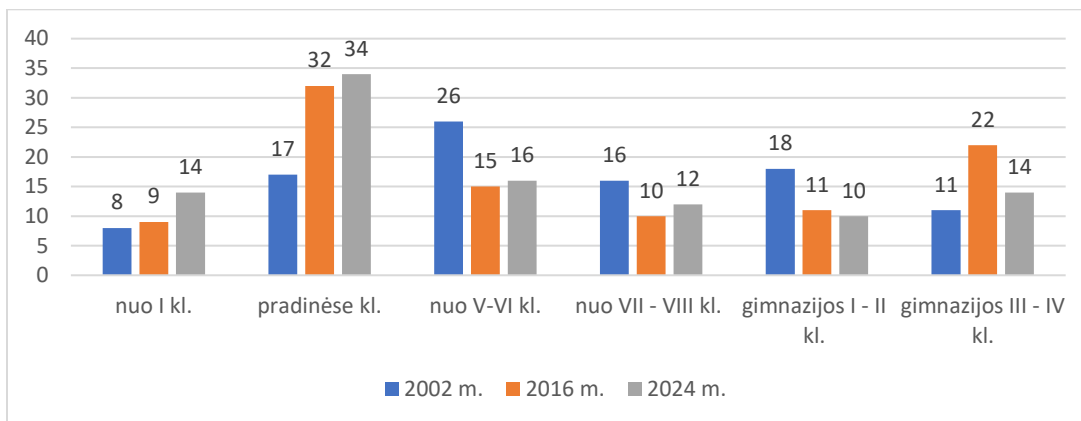
³ 2016 m. tyrime dalyvavo šios mokyklos: Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija, Vilniaus „Senvagės“ gimnazija, Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija, Kelmės Jono Graičiūno gimnazija, Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazija, Panevėžio Vytauto Žemkalnio gimnazija, Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazija, Kupiškio Lauryno-Stuokos Gucevičiaus gimnazija, Merkinės Vinco Krėvės gimnazija, Kauno Palemono gimnazija, Klaipėdos Eduardo Balsio menų gimnazija, Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazija, Šiaulių „Saulėtekio“ gimnazija. Tyrimo nuoroda: Trinkūnienė, I. (2018). Požiūrio į etninės kultūros vertybes kaita vidurinėje švietimo sistemoje. Lietuvos etninės kultūros draugija (2018). *Etninės kultūros vertybinių nuostatų tyrimai valstybės politikai*, 27-52. <https://www.ltkk.lt/files/etnines-kulturos-vertybiniu-nuostatu-tyrimai-valstybes-politikai0446.pdf>

⁴ 2002 m. tyrime dalyvavo šios mokyklos: Kauno „Ažuolo“ vidurinė mokykla, Kauno „Žiburio“ vidurinė mokykla, Mažeikių Merkelio Račkausko gimnazija, Vilniaus „Senvagės“ vidurinė mokykla, Vilniaus „Ažuolyno“ vidurinė mokykla, Kelmės Jono Graičiūno gimnazija, Kazlų Rūdos Kazio Griniaus gimnazija, Panevėžio Vytauto Žemkalnio gimnazija, Veliuonos Antano ir Jono Juškų vidurinė mokykla, Kupiškio Lauryno-Stuokos Gucevičiaus gimnazija, Merkinės Vinco Krėvės vidurinė mokykla, Klaipėdos Simono Dacho vidurinė mokykla, Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio vidurinė mokykla, Šiaulių gegužių vidurinė mokykla, Sugintų vidurinė mokykla, Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų gimnazija. Tyrimo nuoroda: Krukauskienė, E., Trinkūnienė, I. (2013). Etninės kultūros raiška ir sklaida vidurinėje švietimo grandyje. Lietuvos Respublikos Seimas (2013). *Švietimas ir mokslas*. https://www.old.ekgt.lt/www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show7ee8.html?p_r=2232&p_d=19705&p_k=1

ir kt.). Formaliai etninė kultūra daugelyje mokyklų yra kaip neprivalomas pasirenkamas dalykas, tačiau Švietimo ir mokslo ministerijoje neprivalomi pasirenkami dalykai nėra apskaitomi (Krukauskienė, Trinkūnienė, 2013). Dėl šios priežasties, kai kurios mokyklose, o ypač gimnazijose įsigali praktika, kad, jeigu dalyko mokiniai nepasirinko vienais metais, tai jis nesiūlomas ir kitais (Ten pat). Reaguojant į šią situaciją 2022 m. rugsėjo 30 d. Švietimo, mokslo ir sporto ministro įsakymu buvo patvirtinta Etninės kultūros bendroji programa (toliau – Programa), pakeitusi galiojusią nuo 2012 m. (Etninės kultūros globos taryba, 2022). Dėl šios Programos atnaujinimo pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopose etninės kultūros galima mokytis(s) kaip dalyko ir (ar) jo temas integruoti į kitus mokomuosius dalykus. I, III gimnazijos klasėse ši Programa pradėta įgyvendinti nuo 2023 metų. 2024 m. atliktu tyrimu bus galima sąlyginai patikrinti kaip vyksta pirmieji Etninės kultūros bendrosios programos įgyvendinimo žingsniai.

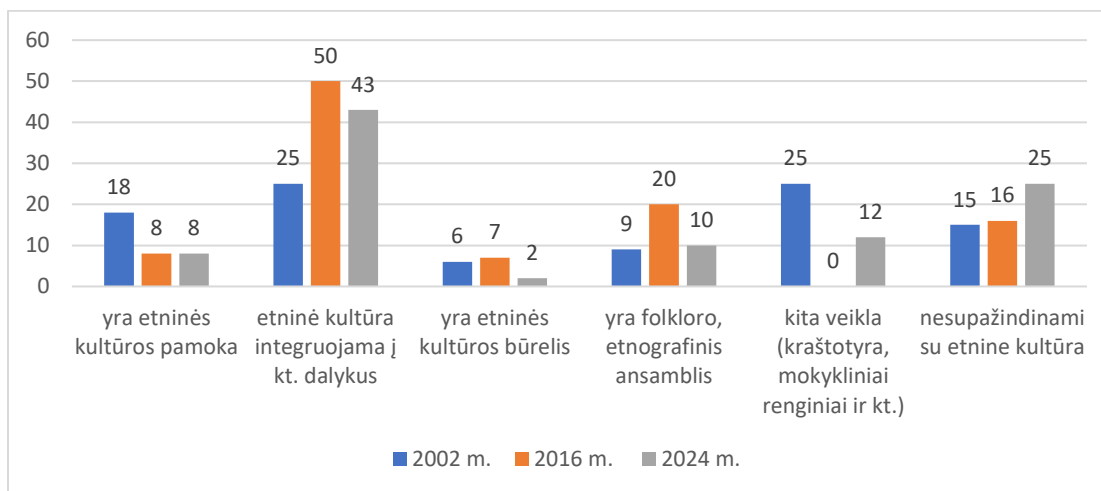
Etninės kultūros aplinka, raiška ir sklaida mokykloje

Pagal Etninės kultūros bendrąją programą gimnazijos klasėse liaudies dainos kaip žodinės kūrybos raiškos elementas yra įtrauktas į pateiktą mokymų turinį. Tiriant abiturientų nuostatas lietuvių liaudies dainų atžvilgiu pirmiausia abiturientų buvo prašyta nurodyti mokyklos etnokultūrinę aplinką, t.y. nuo kurios klasės jie išgirdo mokykloje apie etninę kultūrą (žr. 1 pav.). Palyginus 2002 m., 2016 m. ir 2024 m. tyrimų duomenis pastebimas laipsniškas supažindinimo su etnine kultūra nuo pirmos klasės augimas. Ypač ryškus pokytis matomas tarp 2016 m. ir 2024 m. Tačiau pats ryškiausias, iliustruojantis didžiausią augimą 2002-2024 m. laikotarpiu, tai abiturientų išskirtas dėmesys etninės kultūros mokymui pradinėse klasėse. Nedidelis postūmis, tačiau taip pat matomas augimas, ypač po 2016 m. etninės kultūros mokymui 5-6 klasėse (2016 m. – 15 proc., 2024 m. – 16 proc.). To negalime teigti nuo 7-8 kl. Kaip matyti iš 1 paveikslo, etninės kultūros mokymui 7-8 kl. dėmesys mokykloje sumažėjo 2016 m., tačiau 2024 m. duomenys rodo šiek tiek augančią tendenciją (2016 m. – 10 proc., 2024 m. – 12 proc.). Lyginant supažindinimo su etnine kultūra gimnazijos 1 ir 2 kl. tyrimo duomenis, 2002-2024 m. laikotarpiu pastebimas nuolatinis mažėjimas, rodantis, kad šio amžiaus mokiniai vis rečiau susipažįsta su etnine kultūra mokykloje. Ta pati tendencija pastebima ir gimnazijos 3-4 kl. Po staigaus pakilimo 2016 m. (22 proc. atsakiusių), 2024 m. mokinių skaičius sumažėjo (14 proc. atsakiusių), tačiau išlieka aukštesnis nei 2002 m. (12 proc. atsakiusių).

1 pav. Supažindinimas su etnine kultūra mokykloje (proc.)

Žemiau pateiktame paveiksle (žr. 2 pav.) yra detalizuojami būdai, kuriais yra suteikiamos etninės kultūros žinios mokykloje. Etninės kultūros pamoką kaip atskirą dalyką 2016-2024 m. laikotarpiu nurodė vos po 8 proc. apklaustųjų, kai 2002 m. tokių buvo 18 proc. Nuo 2016 m. pastebima, kad dažniausiai su etninės kultūros elementais supažįstama per kitas pamokas. Tokį atsakymą pateikė pusė tyrimo dalyvių 2016 m. 2024 m. šis skaičius sumažėja iki 43 proc. apklaustųjų, bet išlieka populiariausias būdas ugdyti etninę kultūrą. To visiškai negalima pasakyti apie etninės kultūros būrelius.

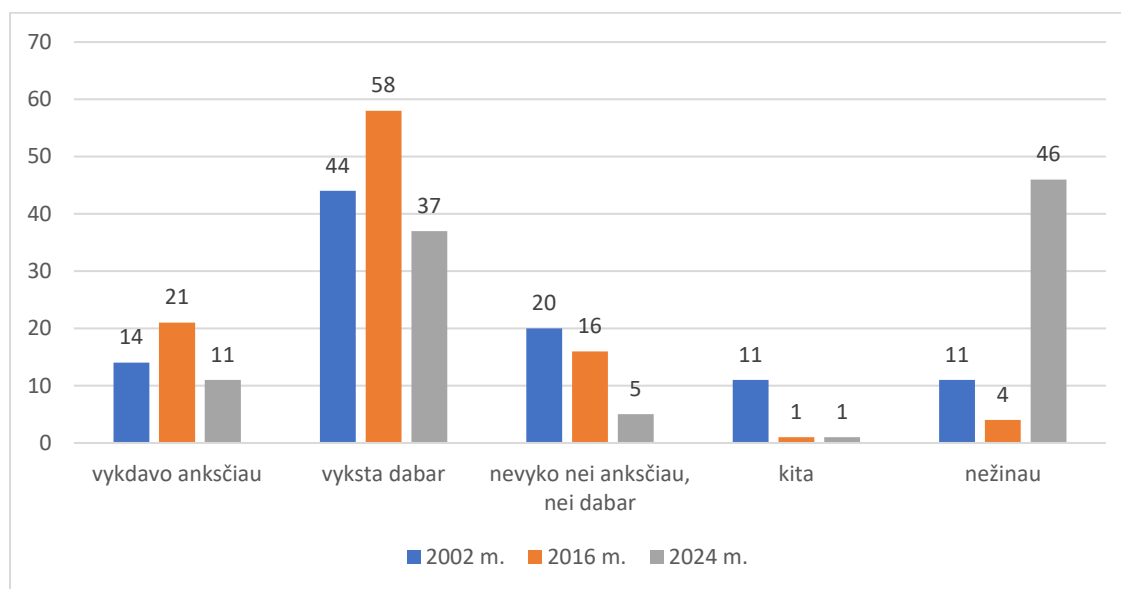

2 pav. Etninės kultūros žinių perteikimo būdai mokykloje (proc.)

Iš 2 pav. matyti, kad 2002-2024 m. laikotarpiu šis etninės kultūros ugdymo būdas vis labiau praranda aktualumą ar populiarumą. 2016 m. penktadalis apklaustųjų nurodė, kad su etnine kultūra susipažįsta folkloro ar etnografiniame ansamblyje. 2024 m. ši veikla nepraranda savo aktualumo, tačiau

dalyvavimas šioje veikloje pasiekia 2002 m. lygį (dalyvauja tik dešimtadalis). Dėmesys kraštotyrinei ar kitai neformaliai veiklai lyginant 2024 m. duomenis (2016 m. nėra pateikta tokių statistinių duomenų) su 2002 m. sumažėjęs daugiau nei dešimtadaliu. Apskritai pastebima tendencija, kad daugėja abiturientų skaičius, nesusipažįstančių su etnine kultūra. Lyginant 2002 m., 2016 m. ir 2024 m. tyrimų duomenis šiuo atveju kritinis taškas pasiektas 2024 m. (daugiau nei penktadalis apklaustųjų nurodo, kad jie nėra supažindinami su etnine kultūra, kai per ankstesniųjų metų abi apklausas tokią situaciją nurodė tik kas penktas moksleivis).

Didėjantis moksleivių, nesusipažįstančių su etnine kultūra, skaičius išskėlė susidomėjimą renginių su etnokultūriniais elementais mokykloje organizavimu. Abiturientų buvo pasiteirauta, ar vyksta jų mokyklose renginiai su etninės kultūros elementais. Iš 3 pav. matyti, kad 2016 m. beveik trečdaliu išaugo tiek vykstančių, tiek vykusių renginių procentas, tačiau 2024 m. apklausos duomenys rodo, kad trečdaliu sumažėjo vykusių ir penktadaliu vykstančių renginių skaičius. Renginių aktualumo sumažėjimą liudija ir 5 proc. apklaustųjų, kurie 2024 m. nurodė, kad renginiai nevyko nei anksčiau, nei dabar. Visiškai nedžiugina beveik pusės apklaustųjų atsakymas į klausimą „nežinau“. Toks procentas nežinančių tvirtina, kad iš tikrųjų daugėja moksleivių, kurie nėra supažindinami ir/ar patys neturi noro susipažinti su etnine kultūra.

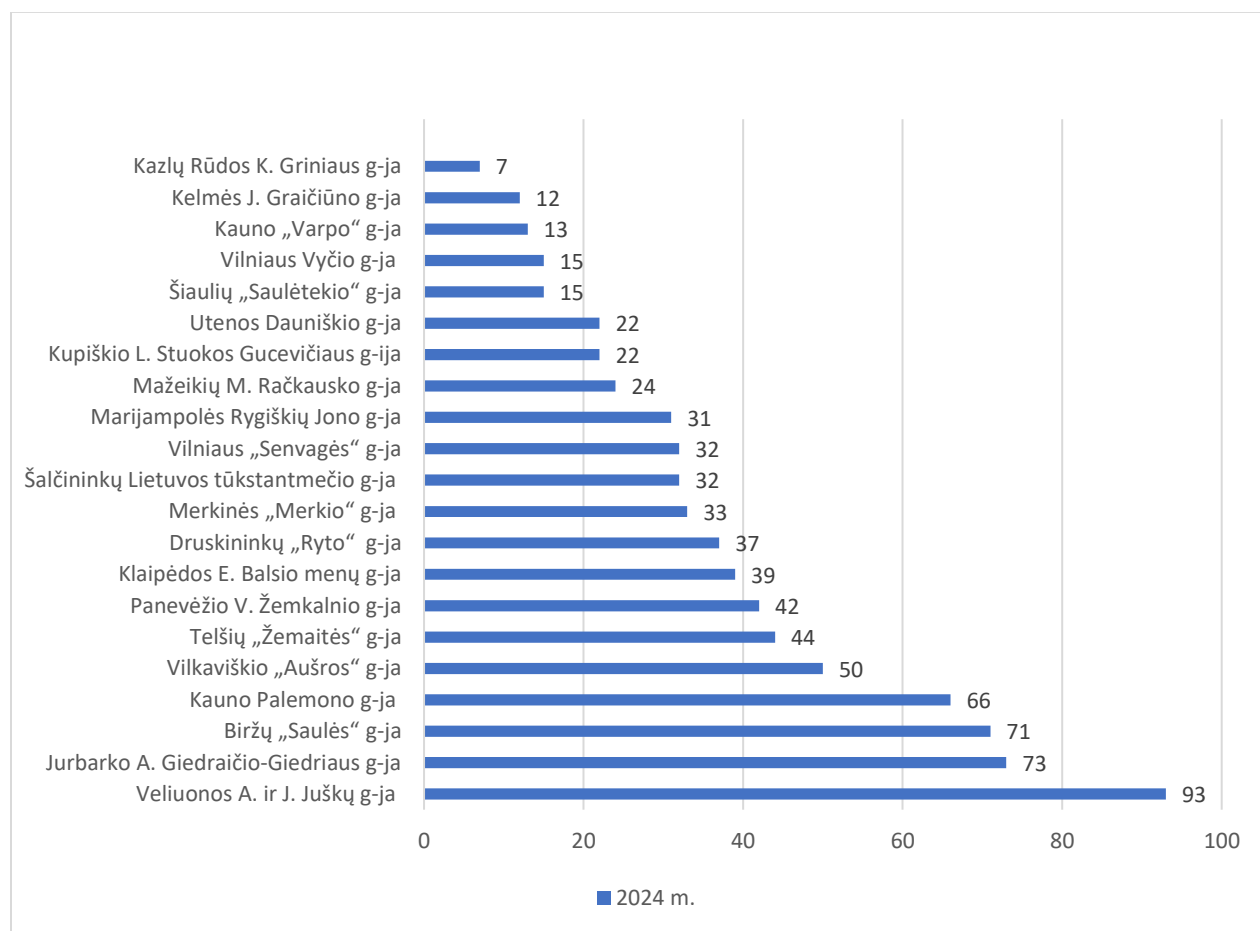

3 pav. Renginių su etnokultūriniais elementais mokykloje organizavimas (proc.)

Šalia pateiktų atsakymų variantų apie etnokultūrinių renginių organizavimą mokykloje buvo galima parašyti konkrečius renginius. Iš jų daugiausia paminėti: Advento popietė/vakaras, Užgavėnės, Kaziuko mugė; pavieniai atvejai: Amatų dienos, Devyniaragio šventė, veliuoniečių veseilia pagal Juškų svodbinę rėdą, Šalčios aleliumai, Rudens lygiadienis, Gandrinės, etnografinės

olimpiados, protmūšiai. Etnokultūros elementų moksleiviai įžvelgė tarpkultūriniame vakare, kultūros naktyje, tarptautinei pedagogų dienai skirtoje šventėje, kalbų dienoje, šimtadienyje bei istoriškai atmintinų dienų – Kovo 11-osios, Sausio-13 osios dienos paminėjimuose. Geografiškai daugiausiai renginių vykstančių savo mokyklose išvardino Jurbarko A. Giedraičio-Giedriaus, Kauno Palemono, Klaipėdos E. Balsio menų, Šalčininkų Lietuvos tūkstantmečio gimnazijos.

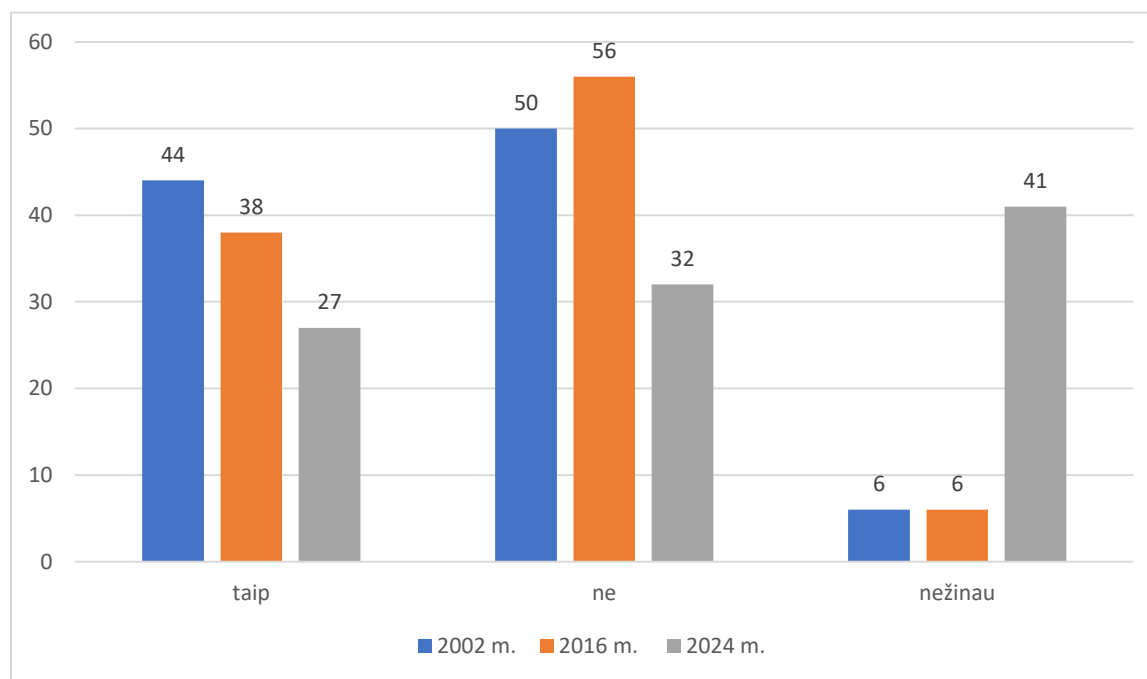

4 pav. Renginių su etnokultūriniais elementais organizavimas pagal mokyklas 2024 m. (proc.)

Pagal etnokultūrinių renginių organizavimą regionuose (žr. 4 pav.) pastebima, kad dabar didžiausiu renginių aktyvumu pasižymi Veliuonos A. ir J. Juškų gimnazija (93 proc.). Taip pat etnokultūrinių renginių aktyvumu išsiskiria Jurbarko A. Giedraičio-Giedriaus ir Biržų „Saulės“ gimnazijos (taip liudija 73/71 proc. apklaustųjų). Vidutiniškai aktyvios yra ir Kauno Palemono (66 proc.), Vilkaviškio „Aušros“ (50 proc.), Telšių „Žemaitės“ (44 proc.) gimnazijos, tačiau jos nėra lyderiaujančios. Mažiausiu aktyvumu pasižymi Kelmės J. Graičiūno (12 proc.) ir Kazlų Rūdos K.

Griniaus (7 proc.) gimnazijos. Apibendrinant pažymėtina, kad etnokultūrinių renginių organizavimas tarp miestų ir regionų pasiskirstęs gana tolygiai.

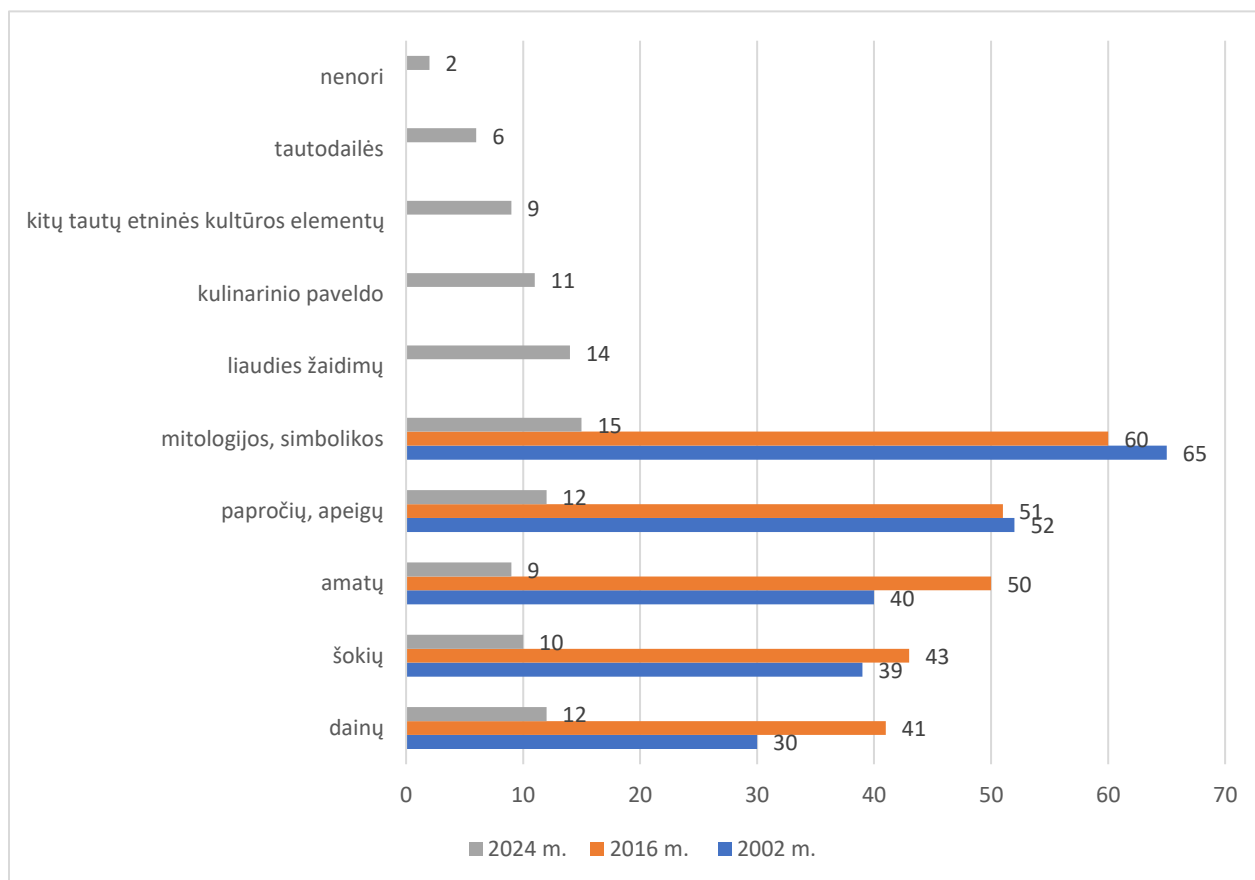
Palyginamasis tyrimas atskleidė, kad 2002 m. buvo populiariu mokykloje organizuoti etnokultūrinius renginius, sutelkiančius moksleivius, jų tėvus ir mokytojus, tačiau iš 5 pav. matyti, kad 2016 m. ši tendencija pradėjo mažėti, o 2024 m. dar labiau sumažėjo (nuo 2002 m. iki 2024 m. sumažėjo beveik penktadaliu). Tyrimo dalyvių atsakymas „ne“ (daugiau nei pusei apklaustųjų patvirtinus ši kategorija dominuojanti nuo 2016 m.), rodo, kad bendri renginiai vyksta retai. 2024 m. išaugęs nežinančių apklaustųjų, ar vyksta bendri etnokultūriniai renginiai mokykloje procentas, liudija informacijos/sklaidos stoką apie bendrus etninės kultūros renginius mokykloje, veikia pačių tyrimų dalyvių mažą domėjimąsi etnine kultūra.

5 pav. Bendri etnokultūriniai renginiai mokykloje (proc.)

Paskutiniu klausimu tiriant mokyklos etnokultūrinę aplinką abiturientų buvo pasiteirauta, kokių etninės kultūros dalykų jie pasigenda ir/ar norėtų, kad būtų mokomi. Kaip rodo 6 pav. per 22 metus abiturientų didžiausias noras, jog jie būtų mokomi mitologijos ir simbolikos, o taip pat papročių ir apeigų, dainų, šokių bei amatų, nepakito (išlaikyta liko net prioritetinga jų mokymosi tvarka). Tačiau, lyginant 2002-2024 m. abiturientų susidomėjimo lygį, svarbu pažymėti, kad nuo 65 proc. 2002 m. abiturientų noras mokytis šią sritį sumažėjo iki 15 proc. 2024 m. Analogiška

situacija matoma ir abiturientų susidomėjime papročiais ir apeigomis. 2002 m. ši sritis turėjo didelį populiarumą (taip liudijo pusė apklaustųjų), tačiau iki 2024 m. sumažėjo iki 12 proc. Atitinkamai buvo didesnis abiturientų noras 2002 m. mokytis lietuvių liaudies dainų (30 proc.) ir šokių (39 proc.), tačiau 2024 m. šis susidomėjimas 2024 m. sumažėjo iki 12 ir 10 proc. 2002 m. ir 2016 m. tarp norimų išmokti etninės kultūros dalykų trečiąją vietą užėmė amatai, tačiau 2024 m. šis noras sumažėjo iki 9 proc. Toks pats procentas apklaustųjų 2024 m. išreiškė susidomėjimą kitų tautų etninės kultūros elementais. Pažymėtina, kad be minėtųjų sričių 2024 m. abiturientai dar išreiškė nemažą susidomėjimą liaudies žaidimais (14 proc.), kulinariniu paveldu (11 proc.). Galima prielaida, kad šios sritys apeliuoja į etninę kultūrą, kaip pramoginį kontekstą. Mažiausias abiturientų poreikis 2024 m. išreikštas mokytis lietuvių tautodailės (taip liudija 6 proc. apklaustųjų). Apibendrinant abiturientų poreikį į tradicinės kultūros tęstinumą, pabrėžtina, kad abiturientų poreikio mokytis etninės kultūros svarbumo seka, prioritetai per 22 metus beveik nepakito, tačiau susidomėjimas tradicinės kultūros veiklomis per laiką ženkliai sumažėjo.

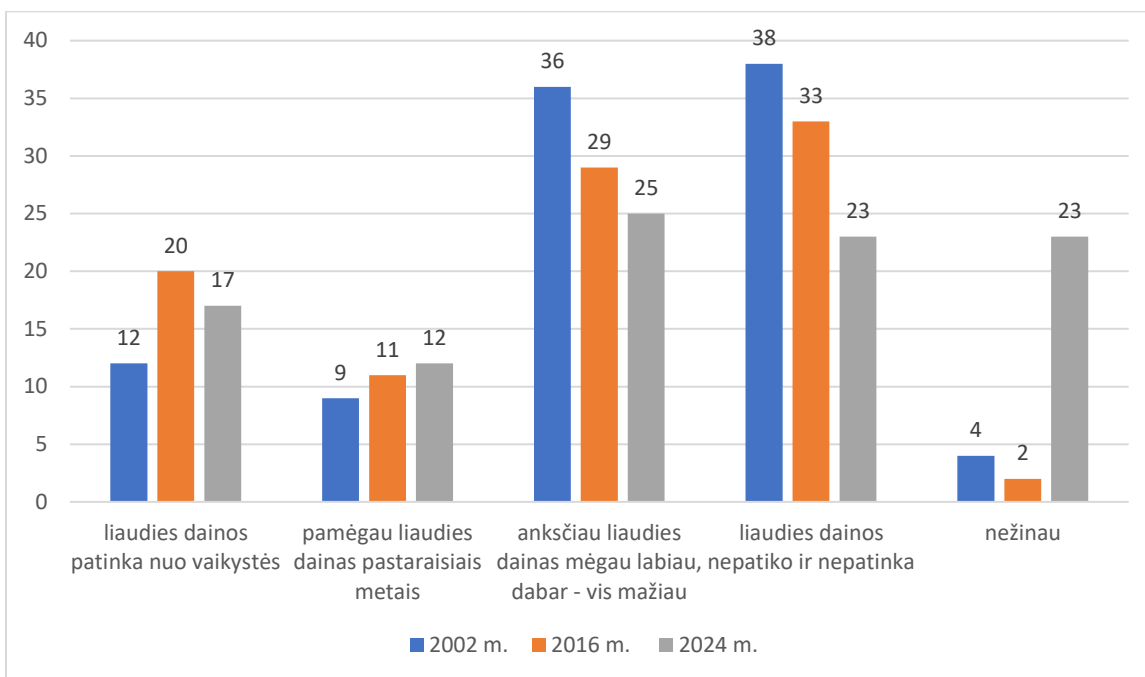
6 pav. Abiturientų poreikiai etninės kultūros mokymuisi (proc.)

Abiturientų nuostatos liaudies dainų atžvilgiu

Kaip matyti iš 6 pav. etninė kultūra apima įvairias liaudies meno ir kultūros sritis. Nors šiandien abiturientai skiria didžiausią susidomėjimą mitologija ir simbolika, tačiau iki šiandien aktyviai plėtojama Dainų ir šokių švenčių tradicija trijose Baltijos šalyse rodo, kad liaudies daina yra ta etninės kultūros dalis, kuri labiausiai išreiškia lietuvių etninės kultūros esmę. Pasak etninės kultūros tyrinėtojų, dainos ir šventės – „tai tautiškumo manifestacija, skatinanti savitumo raišką, paveldo ir inovacijų dermę, stiprinanti bendrumo ir vienybės jausmą, telkianti visuomenę, tautinei tapatybei suteikianti kultūrinę formą“ (Repšienė, Žukauskienė, 2015, p. 8). Tai, jog šiandieninėje visuomenėje Lietuvos dainų šventė – bendras visų mūsų optimizmo kūrinys (LR Kultūros ministerija, 2024-07-07) rodo ir rekordinis 2024 m. šios šventės žiūrovų ir dalyvių skaičius (LRT.LT Kultūra, 2024-07-10).

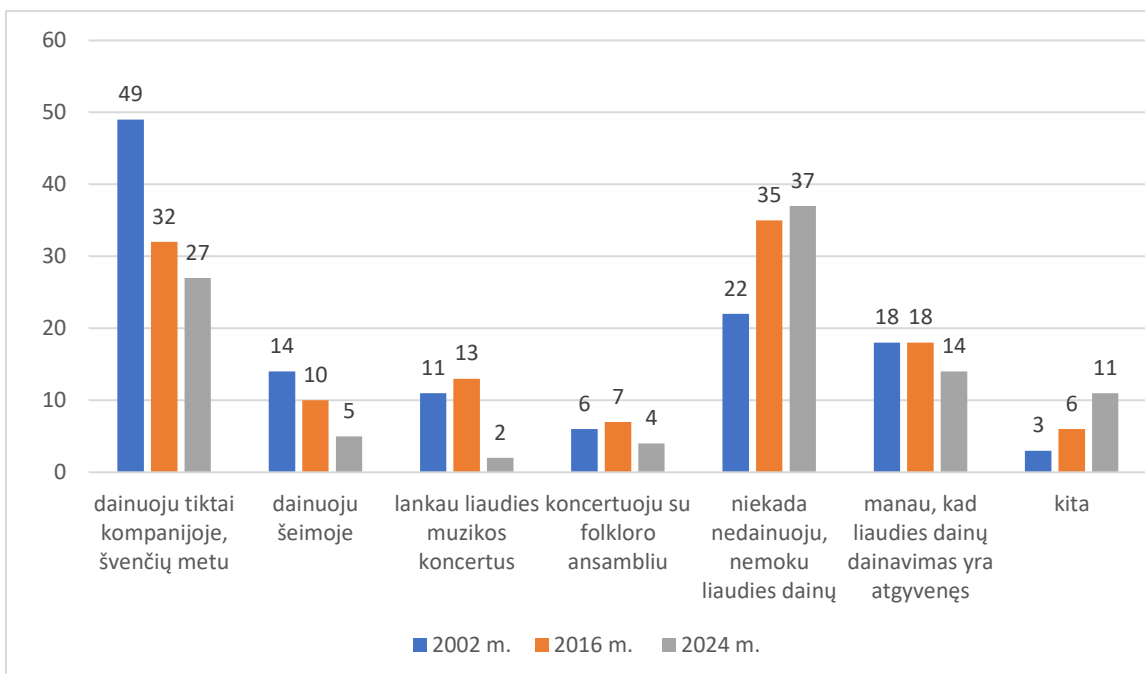
Tačiau pasiteiravus abiturientų, koks jų požiūris į liaudies dainas, gauti atsakymai atskleidė skirtingas jų nuostatas liaudies dainų atžvilgiu (žr. 7 pav.). Vieni tiriamieji teigė, kad jiems liaudies dainos patinka nuo vaikystės. 2002 m. tokių tiriamųjų sudarė 12 proc., 2016 m. šis skaičius padidėjo 6 kartus, o 2024 m. sumažėjo 3 kartus, o tai rodo, kad pastaruoju momentu pastebimas nedidelis susidomėjimo mažėjimas. Kiti tiriamieji konstatavo, kad liaudies dainas jie pamėgo pastaraisiais metais ir taip teigiančiųjų pastebimas nedidelis augimas kiekvienais analizuojamais metais. Tai rodo teigiamas jaunimo nuostatas liaudies dainų atžvilgiu.

Pozityvumo įneša ir tai, kad pastebima tendencija, jog mažėja tiriamųjų, kuriems liaudies dainos patiko labiau anksčiau, o dabar jos mažiau patrauklios, bei tų, kuriems liaudies dainos nepatiko ir nepatinka. Tačiau išaugęs atsakiusiųjų skaičius „nežinau“, rodo, kad 2024 m. tarp jaunimo mažėja aiškių nuostatų ar žinių apie liaudies dainas.

7 pav. Abiturientų nuostatos liaudies dainų atžvilgiu (proc.)

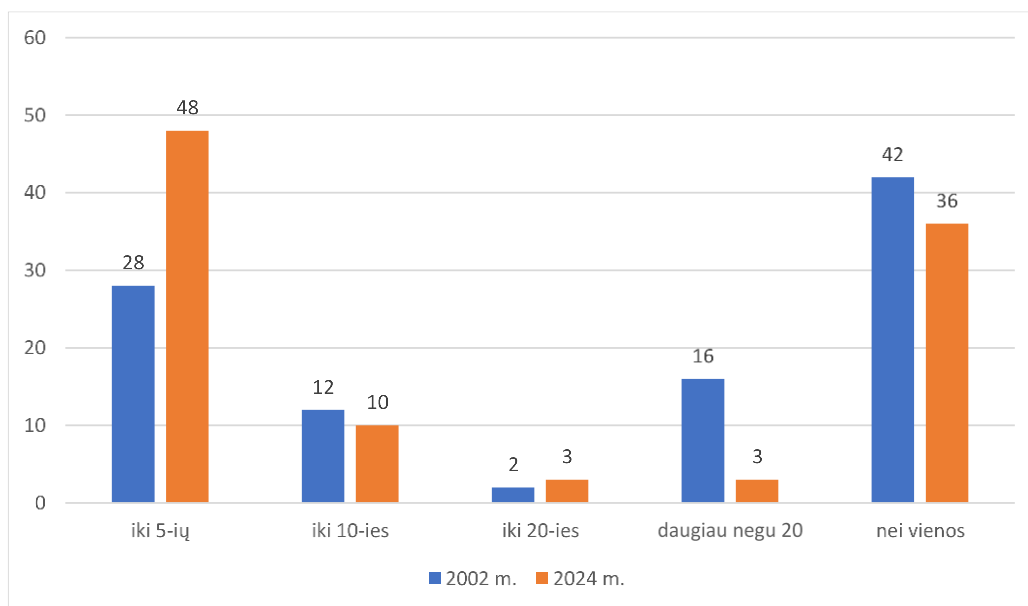
8 pav. esantys duomenys parodė tiriamųjų santykį su liaudies dainomis: bendrąjį požiūrį ir vartojimo aktyvumą.

8 pav. Abiturientų etnokultūrinis aktyvumas liaudies dainų atžvilgiu (proc.)

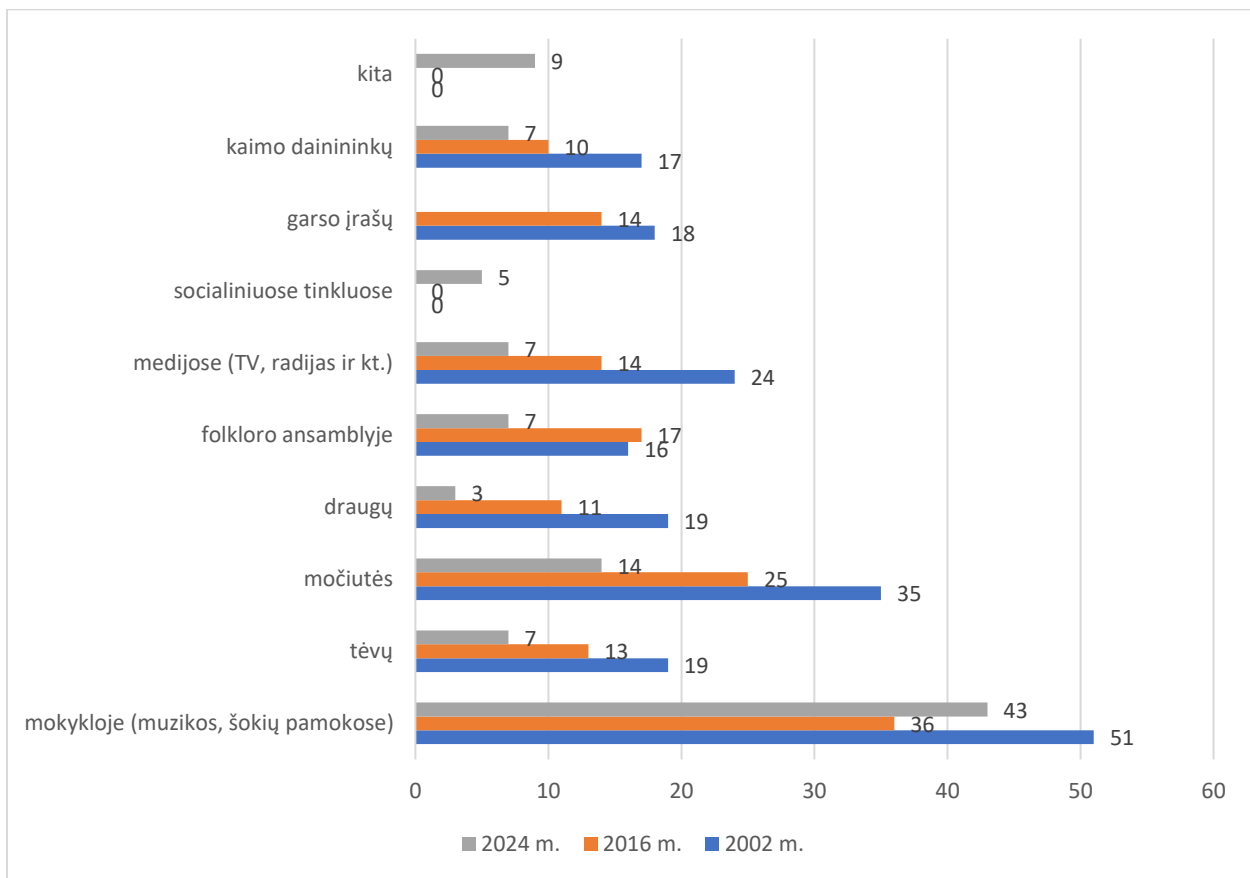
Kaip rodo gauti tyrimo duomenys abiturientų didžiausias etnokultūrinis aktyvumas liaudies dainų atžvilgiu per 22 metus pasireiškė dainavimu tik švenčių metu kompanijoje (žr. 8 pav.). Tačiau, jei 2002 m. beveik pusė tyrimo dalyvių dainavo švenčių metu, tai 2016 m. ši dalis sumažėjo iki 32 proc. ir dar labiau iki 27 proc. 2024 m. Sumažėjo ir tradicinis dainavimas šeimoje. Jei 2002 m. šeimoje dainavo 14 proc., tai 2024 m. – tik 5 proc. Vadinasi, liaudies dainų dainavimo tradicijos perdavimas iš kartos į kartą tampa nebeaktualus. 2002 m. abiturientai etnokultūrinį aktyvumą liaudies dainų atžvilgiu bandė palaikyti lankydami liaudies muzikos koncertus (taip teigė 11 proc. apklaustųjų). Pasak 13 proc. tiriamųjų, 2016 m. šis aktyvumas net padidėjo, tačiau 2024 m. jis visgi nukrito iki 2 proc. 6 proc. 2002 m. ir 7 proc. apklaustųjų 2016 m. santykį su liaudies dainomis palaikė koncertuodami su folkloro ansambliais, tačiau 2024 m. šis santykis sumažėjo iki 4 proc. Tokia situacija rodo, kad ši veikla tampa labiau nišine, aktualia tik tikslinei (siaurai) auditorijai. Nedžiugina ir nuo 2002 m. vis didėjantis abiturientų, nemokančių ir niekada nedainuojančių liaudies dainų, skaičius, o be to, jau 2002 m. manančiųjų dalis (18 proc.), kad liaudies dainų dainavimas yra atgyvenęs, liaudies dainos liūdnos ir nuobodžios. Tačiau vilties suteikia tai, kad 2024 m. tyrimo duomenys rodo 4 kartus mažesnį taip manančiųjų skaičių (14 proc.). Iš to seka, kad abiturientų požiūris į liaudies dainų dainavimą kaip atgyveną nėra absoliutus, ir, kad dalis jaunosios kartos pradeda vertinti liaudies dainų istorinę ir kultūrinę reikšmę (net jei ji nebėra plačiai praktikuojama).

Pozityvią prognozę rodo ir 9 pav. Lyginant 2002 ir 2024 m. duomenis (2016 m. šių duomenų nėra), kiek abiturientai moka lietuvių liaudies dainų, iš 9 pav. matyti, kad per 22 metus daugiausia abiturientai moka iki 5-ių lietuvių liaudies dainų. Džiugu, kad lyginant su 2002 m. skaičius iki penkerių 2024 m. šoktelėjo net 20 kartų, tačiau kiti 8 pav. parametrai rodo, kad daugiau negu 20 lietuvių liaudies dainų, abiturientai nemoka. Kita vertus, 2024 m. rodiklis „nemoku nei vienos“ liaudies dainos lyginant su 2002 m. mažėja.

9 pav. Autentiškų lietuvių liaudies dainų, kurias moka dainuoti abiturientai, skaičius (proc.)

10 pav. nurodo, kad muzikos, šokių pamokos mokykloje 2002-2024 m. laikotarpiu išlieka kaip pagrindinis liaudies dainų išmokimo šaltinis, tačiau 2016 m. ir 2024 m. jų populiarumas pastebimai sumažėjo (43 proc. ir 36 proc.). Per 22 metus močiutės vaidmuo lietuvių liaudies dainų mokyme taip pat išliko svarbus, net svarbesnis už tėvų, tačiau močiutės įtaka iki 2024 m. sumažėjo net 20 kartų. 2002-2024 m. laikotarpiu tėvų ir draugų įtaka taip pat tendencingai mažėja. Folkloro ansamblių populiarumas liaudies dainų mokyme nuo 2016 m. sumažėjo 10 kartų. Šis rodiklis taip pat rodo galimą jaunimo susidomėjimo liaudies dainų mokymusi mažėjimą. Tradicinės muzikos perteikimo būdų pokytį ir galimai mažėjančią šios tradicijos svarbą akivaizdžiai liudija ir 10 kartų nuo 2002 m. sumažėjusi kaimo dainininkų įtaka liaudies dainų mokymėsi. 2024 m. tarp jaunimo didelio populiarumo mokantis liaudies dainų neturi ir TV, radijas ir kitos medijos, tačiau pastaraisiais metais pastebėta naujas faktorius (to nebuvo 2002-2016 m. laikotarpiu) socialinių tinklų įtaka, kuri rodo besikeičiančius informacijos sklaidos ir įtakos jaunimo šaltinius.

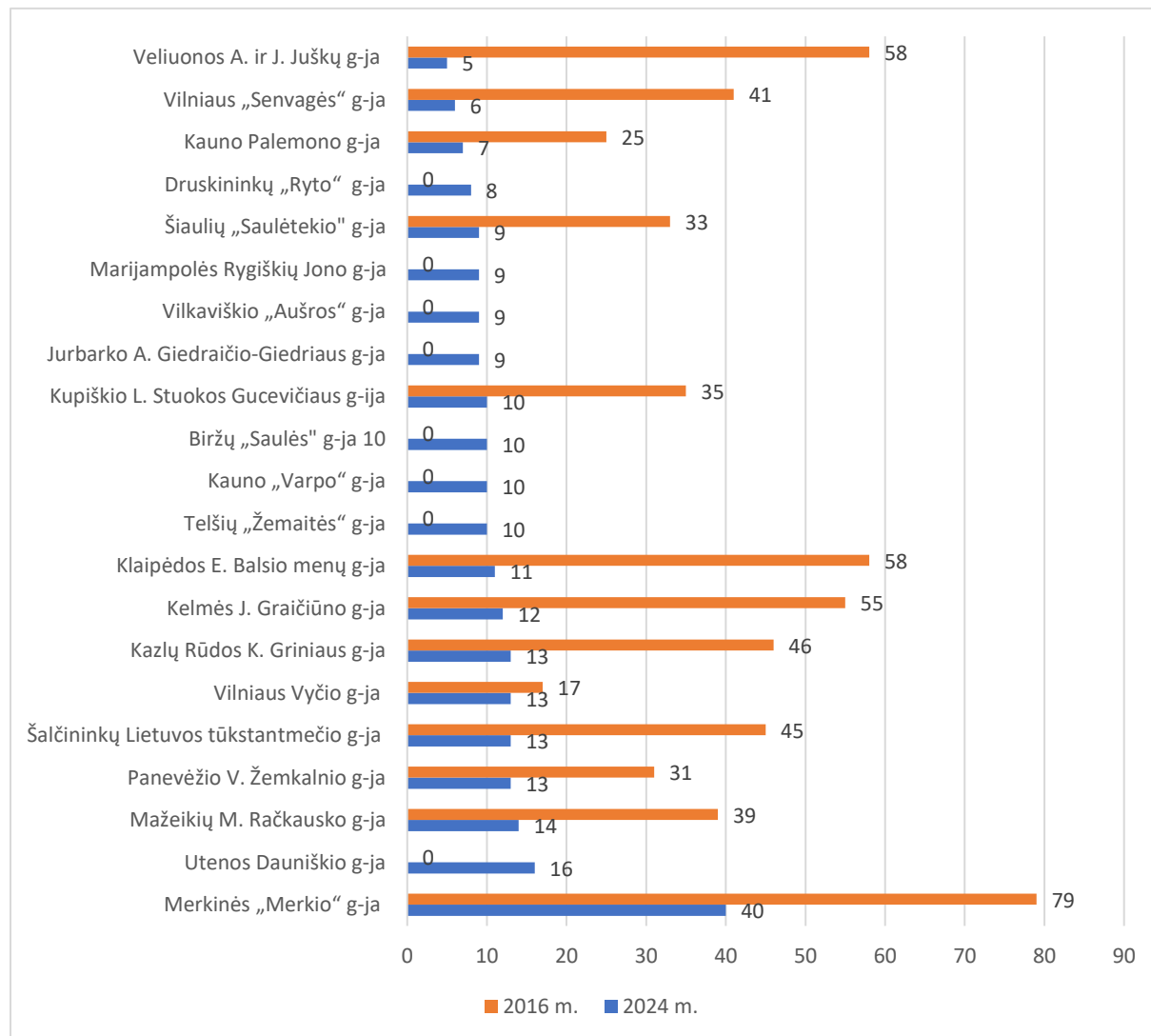

10 pav. Liaudies dainų mokymosi šaltiniai tarp abiturientų (proc.)

Pasiteiravus abiturientų, ar jie norėtų išmokti lietuvių liaudies dainų iš 11 pav. matyti, kad geografiškai 2016-2024 m. laikotarpiu didžiausią poreikį mokytis lietuvių liaudies dainų išsakė Merkinės „Merkio“ gimnazijos abiturientai. 2016 m. antrąją vietą pagal poreikį dalinosi Klaipėdos E. Balsio menų ir Veliuonos A. ir J. Juškų gimnazijos (abi turi po 58 proc. apklaustųjų). Trečioji vieta priklauso Kelmės J. Graičiūno gimnazijai – 55 proc. apklaustųjų norėtų mokytis lietuvių liaudies dainų. Mažiausią norą šiuo atveju išsakė Kauno Palemono ir Vilniaus S. Nėries gimnazijų (dabar Vilniaus Vyčio gimnazija) abiturientai. 2024 m. tyrimo duomenimis Vilniaus Vyčio gimnazija, apart Merkinės „Merkio“ gimnazijos, šoktelėjo į lyderiaujančiųjų gretas, jų sąrašą papildė analogiškas tiriamųjų, norinčių išmokti lietuvių liaudies dainų, skaičius (po 13 proc. apklaustųjų) Kazlų Rūdos K. Griniaus ir Panevėžio V. Žemkalnio gimnazijose. Į mažiausiai norinčių mokytis lietuvių liaudies dainų 2024 m., iš aktyviųjų kategorijos 2016 m., patenka Veliuonos A. ir J. Juškų gimnazija. Kauno Palemono ir Vilniaus „Senvagės“ gimnazijos išlieka tarp mažiausiai norinčių išmokti liaudies dainų

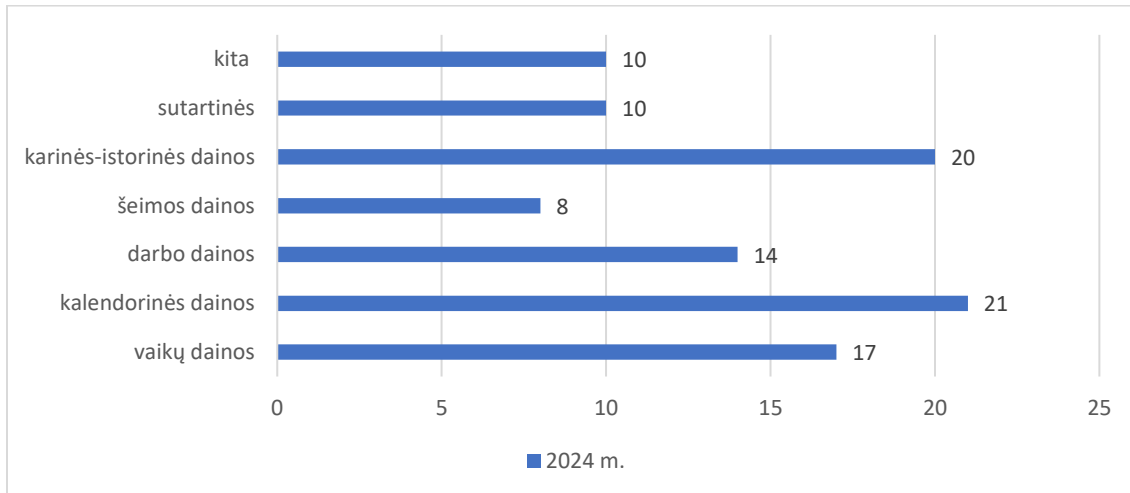
ir 2024 m. Bendrąja prasme 2016-2024 m. laikotarpiu tarp visų mokyklų pastebėta mažėjimo tendencija mokytis lietuvių liaudies dainų.

11 pav. Abiturientų poreikis mokytis liaudies dainų pagal mokyklą (proc.)

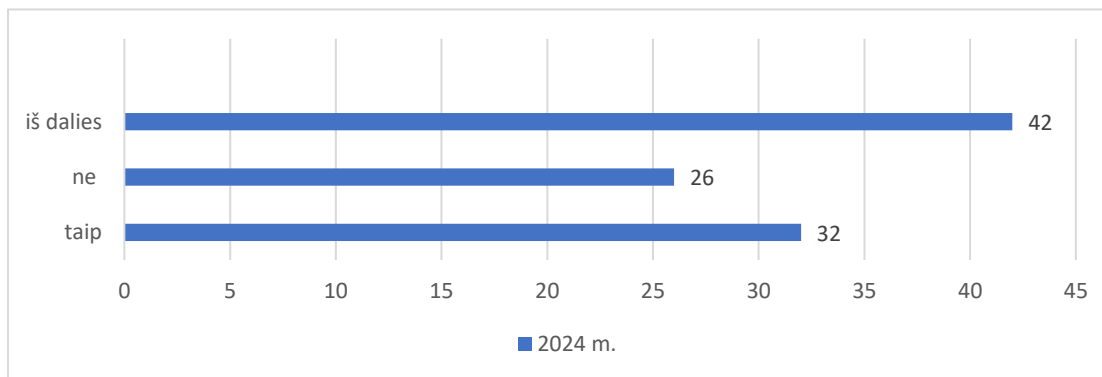
12 pav. duomenys atskleidžia abiturientų dainuojamų liaudies dainų žanrų įvairovę 2024 m. Pastebėta, kad kas penktadalis abiturientų labiausiai mėgsta dainuoti kalendorines ir karines-istorines lietuvių liaudies dainas. 17 proc. apklaustųjų jiems aktualios dar vaikystėje išmoktos vaikų dainos (gamtos ir gyvūnijos apdainavimai, erzinimai ir pan.). Trečioje vietoje abiturientų liaudies dainų repertuare pastebimos darbo dainos. Kas dešimtas abiturientas mėgsta sutartines. Mažiausiai tarp abiturientų dainuojamos šeimos dainos. Galima prielaida, kad šiam sumažėjimui

turi įtakos tai, kad daugumai apklaustųjų šeima jau nebėra ta terpė, kurioje jie girdi liaudies dainas.

12 pav. Abiturientų dainuojamų liaudies dainų žanrai 2024 m. (proc.)

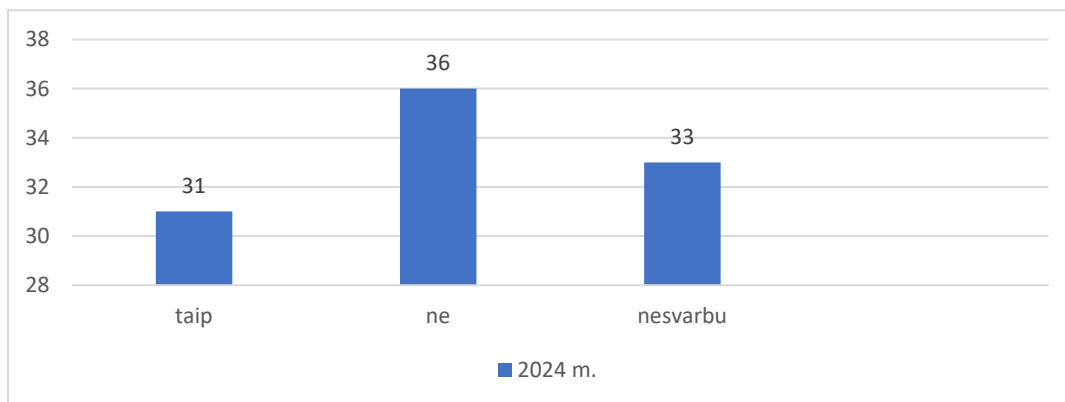
13 pav. nurodo, ar abiturientai savo mokykloje jaučiasi pakankamai gaunantys žinių apie lietuvių liaudies dainų istoriją ir reikšmę. Iš pateiktų duomenų matyti, kad pastaruoju momentu abiturientai informacijos apie liaudies dainas norėtų gauti daugiau (nes dabar tik 42 proc. apklaustųjų gauna tik iš dalies, pačių dainų nemokoma, o jos nurodomos tam tikrose pamokose tik kaip papildomi literatūros šaltiniai), nors trys dešimtys iš apklaustųjų teigia, kad gaunamos informacijos pakanka.

13 pav. Mokykloje suteikiamos informacijos pakankamumas apie liaudies dainų istoriją, jų reikšmę abiturientų atžvilgiu 2024 m. (proc.)

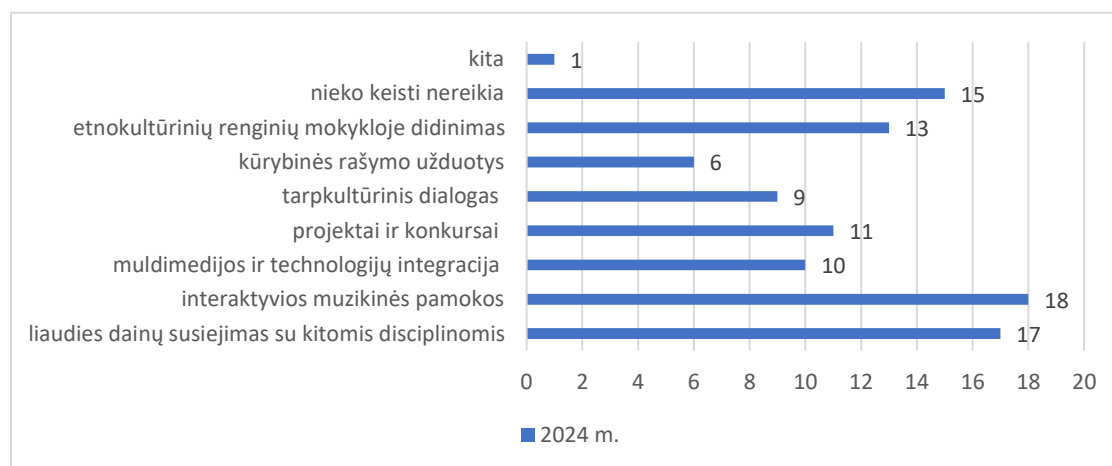
Kaip rodo 14 pav. didesnioji dalis (36 proc.) abiturientų mano, kad liaudies dainos nėra aktualios ir jų tiesioginė integracija visose gimnazijos klasėse nereikalinga. Kita vertus, mažiausioji

dalis (31 proc.) apklaustųjų, pasirinkusių atsakymą „taip” rodo, kad vis tik abiturientų nuostatos etninės kultūros atžvilgiu nėra visiškai neigiamos, dar yra dalis jaunimo, kurie palaiko liaudies dainų integraciją. Galima prielaida, kad 33 proc. atsakiusiųjų „nesvarbu” iš neutralios pozicijos, aiškiau ir/ar patraukliau iškomunikavus etninės kultūros integracijos naudą, galėtų tapti potencialiais nariais, palaikančiais liaudies dainų ar kitų etninės kultūros elementų integraciją visose gimnazijos klasėse.

14 pav. Etninės kultūros (liaudies dainų ir kt.) integracija į I-IV kl. gimnazistų ugdymo programas 2024 m. (proc.)

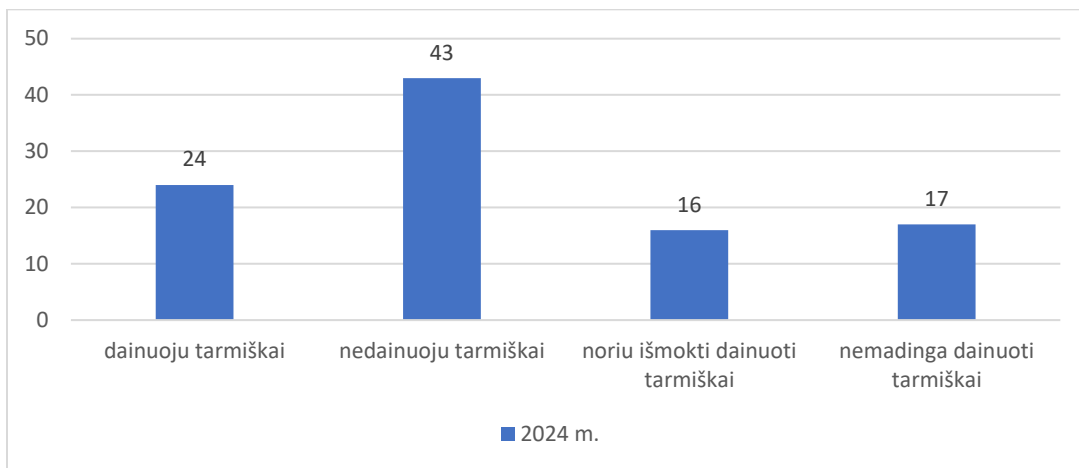
Daugiau nei pusė abiturientų (56 proc.) tvirtina, kad stilizacija padeda išlaikyti liaudies dainų populiarumą ir aktualumą šiuolaikinėje kultūroje (36 proc. apklaustųjų mano, kad naikina). Su šiuo požiūriu susijęs 15 pav. Iš pastarojo matyti, kokios iniciatyvos, abiturientų nuomone, padėtų geriau suprasti liaudies dainų integracijos poreikį ir galimai šį procesą padarytų patrauklesiu.

15 pav. Etninės kultūros elementų integravimo būdai mokykloje abiturientų požiūriu 2024 m. (proc.)

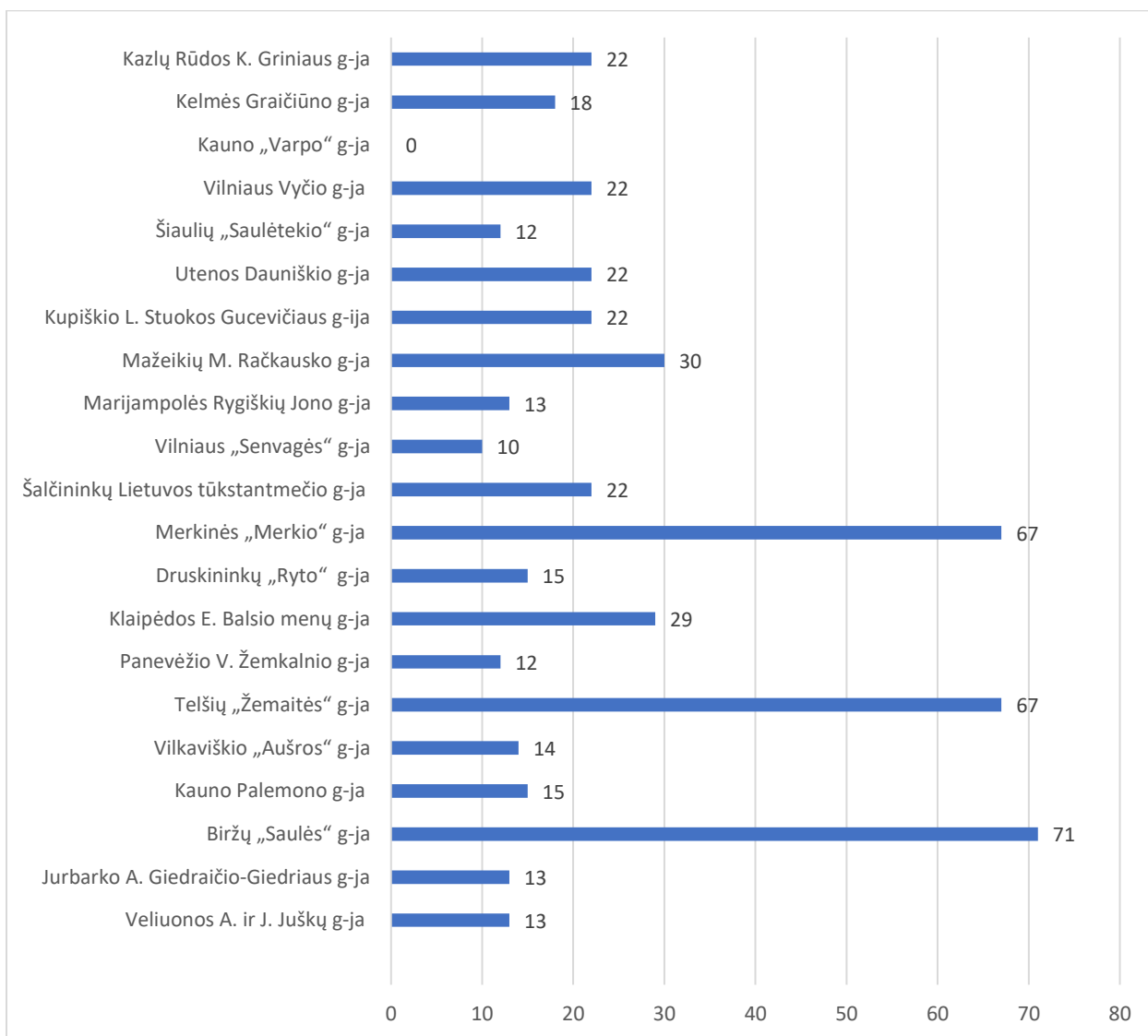
18 ir 17 proc. apklaustųjų teigimu, interaktyvios muzikinės pamokos, kuomet abiturientai galėtų kurti šiuolaikines liaudies dainų versijas ar remiksus naudojant inovatyvias muzikos kūrimo technologijas bei liaudies dainų integravimas į kitų dalykų pamokas (pvz., lietuvių ir literatūros, istorijos, pilietinio ugdymo ir pan.) laikantis tarpdisciplininio požiūrio, yra tos iniciatyvos, kurios labiausiai sustiprintų etninės kultūros elementų (tarp jų ir liaudies dainų integraciją) ugdymo procese. Antroje vietoje svarbus prioritetas abiturientų suteikiamas patyriminei veiklai – etnokultūrinių mokyklinių renginių didinimui ir skatinimui juose dalyvauti. Trečioje vietoje (11 ir 10 proc.) prioritetas atitenka projektams ir konkursams (pvz., regioniniai projektai, kuriuose mokiniai galėtų dalyvauti lietuvių liaudies dainų konkursuose) bei multimedijos ir technologijų (jų pagalba kuriamiems vaizdo klipams, animacijai, virtualios realybės renginiams, filmams ir kt.) integracijai, kuri ypač prisidėtų prie abiturientų skaitmeninių, kūrybiškumo ir kt. kompetencijų ugdymo skatinimo. Lyginant su aukščiau paminėtomis integruojančiomis veiklomis, mažiau dėmesio abiturientų susilaukė, tačiau svarbiais taip pat ugdymo procese abiturientams pasirodė tarpkultūrinis dialogas (9 proc. apklaustųjų) bei kūrybinės rašymo užduotys (6 proc. apklaustųjų). Būtina paminėti ir tai, kad 15 apklaustųjų mano, kad etninės kultūros elementų integracijoje nieko keisti nereikia, tai atspindi abiturientų pasitenkinimą dabartiniu etninės kultūros integravimu mokykloje.

Ankstesniuose tyrimuose nagrinėta abiturientų etninio regioninio tapatumo motyvacija, kurią bandyta nustatyti aiškinantis, kiek abiturientai laiko save vieno ar kito etninio regiono atstovais mokėdami vieną ar kitą tarmę. Tuomet pastebėta, kad 2002 m. kas penktas pageidavo, kad mokyklose būtų mokama tarmiškai, o 2016 m. tokių buvo trečdalis. Šiame tyrime pažvelgėme kiek su etninio savitumo išsaugojimu yra susijusi tarmiškai atliekama liaudies daina, ar apskritai abiturientai šiomis dienomis dar dainuoja lietuvių liaudies dainas tarmiškai, ar būtų poreikis taip dainuoti, o gal tarmiškai dainuoti jau visiškai nemadinga? 16 pav. rodo, kad didžiausia apklaustųjų dalis nedainuoja tarmiškai (43 proc. apklaustųjų), o mažiausia dalis – nori išmokti dainuoti tarmiškai (16 proc. apklaustųjų). Tačiau norinčių išmokti dainuoti skaičius koreliuoja su manančiųjų skaičiumi, kad dainuoti tarmiškai nemadinga. Iš to seka, kad, nors tarmiškai dainuoti tarp jaunimo pamažu tampa nemadinga, tačiau tarmišką liaudies dainų dainavimą praktikuoja reikšminga dalis abiturientų.

16 pav. Abiturientų požiūris į lietuvių liaudies dainų atlikimą tarmiškai 2024 m. (proc.)

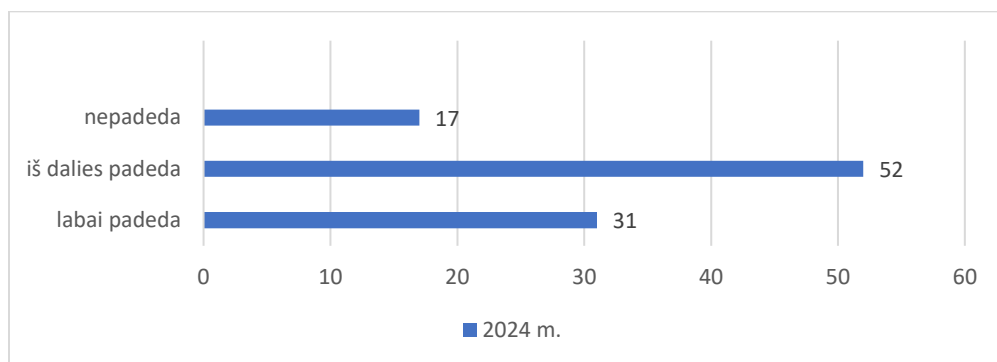
17 pav. rodo, kad geografiškai tarp lyderiaujančių dainuojant liaudies dainas tarmiškai yra Biržų „Saulės“ gimnazijos abiturientai, o nuo jų 4 kartais mažiau atsilieka Merkinės „Merkių“ ir Telšių „Žemaitės“ gimnazijų abiturientai. Mažiausiai tarmiškai dainas dainuoja Vilniaus „Senvagės“ gimnazijos abiturientai, visai nedainuoja – Kauno „Varpo“ gimnazijos abiturientai, tačiau pastarieji yra vieni iš lyderiaujančių, kurie daugiausia norėtų išmokti liaudies dainų dainuoti tarmiškai (taip teigė 38 proc. apklaustųjų). Jų gretas papildytų Marijampolės Rygiškių Jono gimnazijos ir Klaipėdos E. Balsio menų gimnazijos abiturientai (taip teigė po 25 proc. apklaustųjų). Iš to seka, kad tarmiškai dainuojančių abiturientų rodiklis yra didesnis regiono, o ne miesto mokyklose, bet džiugu, kad miesto mokyklose egzistuoja abiturientų noras mokytis autentiškų liaudies dainų tarmiškai.

17 pav. Abiturientų požiūris į lietuvių liaudies dainų atlikimą tarmiškai pagal mokyklas 2024 m. (proc.)

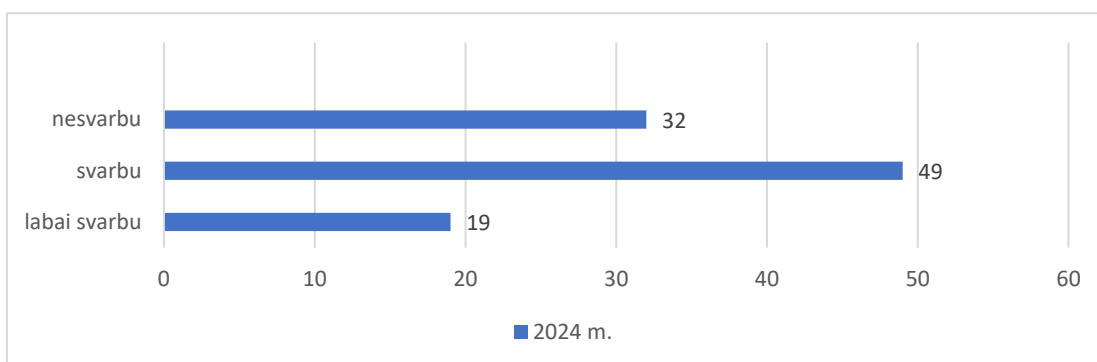
Abiturientų tautinė savivoka

18 pav. atskleidžia abiturientų nuostatas į lietuvių liaudies dainas kaip elementą, padedantį išsaugoti lietuvių tautinę tapatybę. Daugiau kaip pusė tiriamųjų teigia, kad liaudies dainos tik iš dalies padeda suprasti Lietuvos kultūrinį paveldą ir tautinę tapatybę. Trys dešimtys apklaustųjų šiandien mano, kad lietuvių liaudies dainos yra tautinės saviraiškos elementas, tačiau 17 apklaustųjų nei vienam iš šių teiginių nepritaria. Iš to seka, kad šiuolaikiniam Lietuvos jaunimui lietuvių liaudies dainos yra svarbi, bet ne visiems aktuali kaip tautinio tapatumo raiškos dalis.

18 pav. Lietuvių liaudies dainos kaip tautinės tapatybės elementas abiturientų požiūriu 2024 m. (proc.)

Kad dauguma abiturientų pripažįsta lietuvių liaudies dainų reikšmę lietuvių tapatybei ir kultūrinio paveldo išsaugojimui, tačiau nėra vieningo abituriento požiūrio į būtinybę lietuvių liaudies dainas išsaugoti ir jas perduoti ateities kartoms globalizacijos laikais rodo 19 pav. Iš pastarojo matyti, kad tik mažesnioji tiriamųjų dalis asmeninį perdavimą vertina tik kaip labai svarbią misiją. Didesnioji abiturientų dalis mano, kad tai daryti neverta, nes, viena vertus, dėl dabar siūlomos muzikos stilių ir žanrų įvairovės šiuolaikinė karta liaudies dainų tiesiog nesiklauso, o antra vertus, jaunoji karta neturi tokio stipraus ryšio ir pagarbos liaudies dainoms kaip vyresnioji karta. Pastaroji karta su šiomis dainomis užaugo, jomis gyveno, jas išgyveno, kas šiandien tai sukelia jiems nostalgiją, prisiminimus ir dažnai norą vertinti liaudies dainą kaip kultūrinę būtinybę, o jaunoji karta tokio stipraus ryšio neturi, jiems tai tiesiog paprasta senoviška daina ar kūrybinės inspiracijos šaltinis, kuris gali būti pritaikytas šiuolaikiniam pasauliui. Iš to seka, kad šiandien švietimo sistemoje reikalingas susitelkimas etninės kultūros sklaidai ir aktyvesniam jos puoselėjimui tarp jaunimo, t.y. abiturientų, kad būtų užtikrintas tradicijų tęstinumas ir perdavimas ateities kartoms.

19 pav. Abiturientų asmeninio indėlio svarba liaudies dainų perdavimui ateities kartoms 2024 m. (proc.)

IŠVADOS

1. Atliktas palyginamasis Lietuvos abiturientų vertybinių nuostatų etninė kultūros atžvilgiu tyrimas rodo, kad tyrime dalyvavusių mokyklų etnokultūrinė aplinka nuo 2002 m. iki 2024 m. patyrė dinamiką. Pastebima tendencija, jog mažėja tiriamųjų, kuriems liaudies dainos patiko labiau anksčiau, o dabar jos mažiau patrauklios, bei tų, kuriems liaudies dainos nepatiko ir nepatinka.
2. Daugiausia abiturientų apie etninę kultūrą mokykloje sužinojo pradinių klasių metu, tačiau 2002-2024 m. laikotarpiu pastebima augimo tendencija tą daryti V–VI klasėse.
3. Nuo 2016 m. etninės kultūros ugdymas mokykloje tapo integruotu, tačiau 2024 m. užfiksuota etninės kultūros integravimo į kitas pamokas mažėjimo tendencija, kas ne visada užtikrina, kad visi mokiniai susipažins su etnine kultūra. Mažiausias dėmesys etninei kultūrai skiriamas I–II gimnazijos kl. kur skaičius per visą laikotarpį mažėja (kai III-IV kl. gimnazistų susidomėjimas kyla).
4. Pasikeitė ir kiti etninės kultūros sklaidos būdai: ryškiai sumažėjo atskirų etninės kultūros pamokų ir būrelių populiarumas. Daugiau nei dešimtadaliu nuo 2002 m. sumažėjęs dėmesys kraštotybinei veiklai, o dalyvavimas folkloro ar etnografiniame ansamblyje tampa nišine veikla.
5. Palyginamasis tyrimas taip pat atskleidė, kad 2002-2024 m. laikotarpiu matoma ir etnokultūrinių renginių mokykloje organizavimo mažėjimo tendencija. Ši tendencija tarp miesto ir regionų mokyklų pasiskirsčiusi gan tolygiai. Nuo 2024 m. praktiškai nebevyksta bendrų etninės kultūros renginių mokykloje, kurie sutelkia moksleivius, jų tėvus ir mokytojus, skatina formotis mokyklos ar klasės bendruomeniškumą, geresnį kartų savitarpio supratimą.
6. 2024 m. užfiksuotas didžiausias skaičius (41 proc.), rodantis, kad daugėja moksleivių, nesusipažįstančių su etnine kultūra. Be to per laiką stipriai sumažėjo ir abiturientų susidomėjimas kultūrinėmis ir tradicinėmis veiklomis. Vis tik besidomintys etnine kultūra prioritetą mokytis teikia mitologijai ir simbolikai, papročiams, apeigoms ir dainoms. Ši seka praktiškai nepakito per 22 metus. 2024 m. daugiau nei dešimtadalis abiturientų išreiškė susidomėjimą liaudies žaidimais bei kulinariiniu paveldu.

7. Liaudies dainų, kaip etnokultūrinio fenomeno, raiška tarp abiturientų taip pat patyrė dinamiką – ir pokyčius ir stabilumą. 2022-2024 m. laikotarpiu didžiausias abiturientų etnokultūrinis stabilumas liaudies dainų atžvilgiu pasireiškė dainavimu tik švenčių metu kompanijoje. Tam įtakos turi sumažėjęs liaudies dainų dainavimo tradicijų perdavimas iš kartos į kartą, tarp šeimos narių.
8. Iki šiandien muzikos ir šokių pamokos mokykloje išlieka kaip pagrindinis liaudies dainų išmokymo šaltinis, tačiau ir jų vaidmuo formuoti aktyvų ir pozityvų santykį su etnine kultūra sumenkęs lyginant su 2002 m. tyrimo duomenimis. Tam pastaraisiais metais pastebimas naujos ugdymo priemonės pasitelkimas – tai socialinių tinklų įtaka.
9. Lyginant 2002 m., 2016 m. ir 2024 m. atliktų tyrimų duomenis gauti rezultatai parodė, kad abiturientų interesas liaudies dainoms per 22 metus sumažėjo: abiturientai vis mažiau moka įvairaus pobūdžio lietuvių liaudies dainų (daugiausia iki 5), tačiau, kad nemokėtų nei vienos tendencija mažėja. Pastaraisiais metais abiturientų dainuojamų liaudies dainų žanrų įvairovėje vyrauja kalendorinės bei karinės-istorinės dainos. Ketvirtadaliui abiturientų dar svarbus poreikis dainuoti liaudies dainas tarmiškai. Tarmių išlaikymas kaip pagrindinis regioninio tapatumo bruožas yra labiau išreikštas regionų centrų ar mažesnių miestų mokyklose.
10. Nors nuo 2016 m. su etnine kultūra abiturientai daugiausia susipažįsta per jos integravimą į kitas pamokas, tačiau beveik 4 dešimtys abiturientų laikosi nuostatos, kad visose gimnazijos klasėse tiesioginė integracija nereikalinga, apie liaudies dainas informacijos pakanka. Tačiau to neužtenka, kad abiturientų nuostatos taptų labiau teigiamos. Šiuo atveju tarp abiturientų pastebėtas didelis inovatyvumo poreikis etninės kultūros ugdyme, kuris galėtų būti realizuotas naudojant interaktyvias priemones, skaitmenines platformas ar kitas šiuolaikines technologijas.
11. Palyginamasis tyrimas parodė, kad per 22 metus pasikeitė požiūris į liaudies dainų aktualumą. Dauguma abiturientų pripažįsta lietuvių liaudies dainų reikšmę lietuvių tapatybei ir kultūrinio paveldo išsaugojimui, tačiau per kelis dešimtmečius sumažėjus liaudies dainos perdavimui iš kartos į kartą, pastebėta, kad ne visi abiturientai liaudies dainas noriai sieja su savo kultūrine tapatybe, priešingai, dėl naujų technologijų poveikio jie liaudies dainas traktuoja kultūrine atgyvena, priešingybe šiuolaikinėms vertybėms. Tai

rodo, kad liaudies dainų tradicijos susiduria su iššūkiiais šiuolaikinėje visuomenėje, kurie suponuoja poreikį atnaujinti etninės kultūros ugdymo priemones ar formas, jas pritaikant prie šiuolaikinių jaunimo interesų.

REKOMENDACIJOS

Iš atlikto tyrimo paaiškėjus, kad per 2002-2024 m. laikotarpį lietuvių liaudies dainų atlikimas ir dalyvavimas folkloro veiklose tarp jaunimo mažėja, ir didėja abiturientų, kurie nedainuoja ir nežino liaudies dainų, ir etninei kultūrai tampant subkultūra rekomenduotina:

1. Didinti dabar egzistuojančio integracinio etninės kultūros modelio įtrauktį kuriant teminius ar tarpdalykinius projektus I-II gimnazijos klasėse, nes jos pastaruoju gauna mažiausiai dėmesio.
2. Skatinti etninės kultūros ugdymo naujoves pasitelkiant mokytojams skirtų metodinių priemonių ir strategijų parengimą, kuriomis mokytojai galėtų į mokymą įtraukti naujausias technologijas ir inovatyvius metodus.
3. Pasitelkus inovatyvias technologijas ar inovatyvius metodus sukurti interaktyvias mokymo priemones, kurios leistų modernizuoti liaudies dainų pateikimą ir suteiktų jaunimui galimybes savaip interpretuoti lietuvių liaudies dainas.
4. Pasitelkiant socialinius tinklus, bendradarbiavimą su šiuolaikiniais atlikėjais kurti jaunimui įdomų ir aktualų turinį, ir tokiu būdu populiarinti liaudies dainas.
5. Skatinti bendruomenės įsitraukimą organizuojant mokyklų renginius, paremtus vietos liaudies kultūros tradicijomis, kas padėtų akcentuoti etninės kultūros svarbą tautiniam identitetui ir kultūriniam paveldui.
6. Stiprinti popamokinę veiklą, susijusią su etnine kultūra, aktyvinant folkloro ansamblius ir propaguojant juos kaip galimybę tyrinėti tapatybės šaknis ir ugdyti kūrybiškumą.
7. Skatinti mokyklas bendradarbiauti su šiuolaikiniais muzikantais ar atlikėjais, kurie remiasi liaudies kultūra, kad šios tradicijos taptų artimesnės jaunimui.
8. Atlikti sistemingus jaunimo etninių kultūrų suvokimo ir populiarumo tyrimus, siekiant pritaikyti ugdymo metodus prie kintančių interesų ir kaupiant gerą patirtį nacionalinėje EKG T duomenų bazėje.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Bausinger, H. (1990). *Folk Culture in a World of Technology*. Bloomington: Indiana University Press.
2. Bylaitė-Žakaitienė, A. (2017). Etninės kultūros integravimas į ugdymo procesą: nauda ar mada? *Socialinis ugdymas*, 46(2), 56-71. doi:10.15823/su.2017.12
3. Bylaitė-Žakaitienė, A., Kulakauskienė, D. (2018). Etninės kultūros integravimo į formalaus ugdymo procesą taikymo vertinimas. Lietuvių etninės kultūros draugija (2018). *Etninės kultūros vertybinių nuostatų tyrimai valstybės politikai*, 53-69. <https://www.ltkt.lt/files/etnines-kulturos-vertybiniu-nuostatu-tyrimai-valstybes-politikai0446.pdf>
4. Čėsniienė R., Valiukevičienė, A. (2018). *Etninės kultūros temos ugdymo programose*. 5-92. [https://ekgt.lt/media/dokumentai/veikla/Tyrimai/Tyrimas%20Etnin%C4%97sKult%C5%ABrosTemosProgramose%20\(2\).pdf](https://ekgt.lt/media/dokumentai/veikla/Tyrimai/Tyrimas%20Etnin%C4%97sKult%C5%ABrosTemosProgramose%20(2).pdf)
5. Etninės kultūros globos taryba (2022). Priešmokyklinio, pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų 30 priedas. *Etninės kultūros bendroji programa*. https://www.ekgt.lt/media/dokumentai/naujienos/2022/30_Etnin%C4%97s+kulturos+B.P.pdf
6. Frykman, J., Löfgren, O. (1987). *Culture Builders: A Historical Anthropology of Middle-Class Life*. New Brunswick and London: Rutgers University Press.
7. Handler, R. Linnekin, J. (1984). Tradition, Genuine or Spurious. *Journal of American Folklore*, 94, 273-290.
8. Hobsbawm, E., Ranger, T. (eds). (1983). *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press.
9. Ivanauskaitė, V. (2006). Kūrybinio individualumo ženklai lietuvių folklorinėje tradicijoje. *Tautosakos darbai*, 31, 142-168. <https://www.lti.lt/failai/16%20Ivanauskaite.pdf>
10. Kansteiner, W. (May, 2002). Finding Meaning in Memory: A Methodological Critique of Collective Memory studies. *History and Theory*, 41(2), 179-197. I. Šutinienė. (2009). Tautos istorijos simboliai Lietuvos gyventojų tautinėje vaizduotėje: herojų įvaizdžiai ir jų kaita. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1(24). 40-62.
11. Kardelis, K. (2016). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.

12. Krukauskienė, E., Trinkūnienė, I. (2013). Etninės kultūros raiška ir sklaida vidurinėje švietimo grandyje. Lietuvos Respublikos Seimas (2013). *Švietimas ir mokslas*. https://www.old.ekgt.lt/www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show7ee8.html?p_r=2232&p_d=19705&p_k=1
13. LAMA BPO. (2024). *2024 m. bendrojo priėmimo į Lietuvos aukštąsias mokyklas apžvalga*. <https://lamabpo.lt/wp-content/uploads/2024/09/2024-m.-bendrojo-priemimo-rezultatu-apzvalga-1.pdf>
14. Lietuvos nacionalinis kultūros centras. (2024). *Unesco pripažinimas*. <https://2018.dainusvente.lt/lt/apie-dainu-svente/unesco-pripazinimas/>
15. Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija (2023-12-20). *2024-aisiais Dainų šventę lydės jos šimtametę tradiciją įprasminantys akcentai*. <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/2024-aisiais-dainu-svente-lydes-jos-simtamete-tradicija-iprasminantys-akcentai/>
16. LR Kultūros ministerija. (2024-07-07). *S. Kairys: „Šimtmečio dainų šventė – visų mūsų optimizmo kūrinys“*. <https://lrkm.lrv.lt/lt/naujienos/s-kairys-simtmečio-dainu-svente-visu-musu-optimizmo-kuriny/>
17. LR.LT Kultūra. (2024-07-10). *Dainų šventės atgarsiai: rekordinis dalyvių ir žiūrovų skaičius, nauji šventės gerbėjai*. <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/2314962/dainu-sventes-atgarsiai-rekordinis-dalyviu-ir-ziurovu-skaicius-nauji-sventes-gerbejai>
18. Repšienė, R., Žukauskienė, D. (2015). Dainų šventė kaip kultūrinė atminties galia ir modernybės misija. R. Repšienė (2015). *Dainų ir šokių šventė. Tarpdisciplininis pilotinis tyrimas*. Lietuvos kultūros tyrimų institutas. 4-45. <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2018/04/dainu-ir-sokiu-svente-tarpdisciplininis-tyrimas0623-1.pdf>
19. Sadauskienė, J. (2021). Liaudies dainos kanoninė samprata: nuo XVIII a. iki šių dienų. *Tautosakos darbai*, 62, 15-46. <https://doi.org/10.51554/TD.21.61.01>
20. Taljūnaitė, M. (2008). Tęstinių (longitudinių) tyrimų galimybės pažinti kartos socialinį kelią. *Filosofija. Sociologija*. 19(2), 75-85. <https://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2008/2/75-85.pdf>
21. Trinkūnienė, I. (2018). Požiūrio į etninės kultūros vertybes kaita vidurinėje švietimo sistemoje. *Lietuvių etninės kultūros draugija (2018). Etninės kultūros vertybinių nuostatų tyrimai valstybės*

politikai, 27-52. <https://www.ltkk.lt/files/etnines-kulturos-vertybiniu-nuostatu-tyrimai-valstybes-politikai0446.pdf>

22. Žilinskaitė, V. (2003). Jaunimo identifikavimosi su vizualine kultūra raiška. E. Krukauskienė, I. Trinkūnienė, V. Žilinskaitė. (2003). *Jaunimo kultūrinis identitetas: prioritetai, nuostatos, etninė kultūra*. Eugrimas, 34-64.